RUSKI INWALID

No. 258.

SOBOTA. 30 Października 1820 r.

CZYLI

WIADOMOŚCI WOJENNE.

Treść. Wiadomości Kraiowe: Królestwo Polskie. Wiadomości Zagraniczne: Angliia. Włochy. Kurs Petersburski.

WIADOMOŚCI KRAIOWE.

Królestwo Polskie.

Raport rady stanu

o dwuletnich czynnościach Rządu, czytany na drugiem posiedzeniu Izb połączonych dnia 14go Września r. b.

(Ciąg dalszy.)

3. *Konsensowe od szynków żydowskich.*

Innym rodzaiem wpływów skarbowych, a dosyć znaczuym i łatwym w wyborze, iest konsensowe od szynków żydowskich. Przyniosło bowiem w ostatnich dwóch latach, to iest.

w r. 1718 zł. Pol. 936,289 }
w r. 1819 zł. Pol. 1,479,000 } zł. Pol. 2,414,289.

miało zaś uczynić

w r. 1818 zł. Pol. 612,759 }
w r. 1319 zł. Pol. 935,145 } zł. Pol. 1,547,904.

a zatem uczyniło wyżey nad ilość budżetami oznaczoną o zł. Pol. 866,385. Byłoby życzeniem Rządu ze stratą nawet tego źródła, usunąć zupełnie starozakonnych od tak szkodliwego przemysłu, zwłaszcza, że się tego i same Izby Seymowe domagały. Stan atoli publicznego Skarbu, i niedokouane ieszcze urządzenie tego ludu do zbawiennego kroku czynią dotąd przeszkodę. Sama Wasza Cesarsko-Królestwa Mość uznaiesz słuszność tych powodów; raczyłeś obiawić wolą swoią, że nim dogodnieysza pora dozwoli koniec temu położyć, iedynym środkiem umnieyszenia liczby szynkuiących żydów, iest nakładanie na nich coraz większey od tego zarobku opłaty. Dopełnił Rząd tey naywyższey woli i przedłużaiąc wolność fabrykacyi i wyszynku, pierwiastkową opłatę konsensowego podniosł wysoko, i wydawanie dozwoleń tak dalece obostrzył, że od roku 1818 do końca 1819 z liczby 10,252 gorzelni i szynków żydowskich ubyło 2142, a pomimo tego iak wyżey wspomniano, pomyślny dla Skarbu okazał się w dochodach przybytek. Tak stopniowe uchylanie żydów od szynku, łatwiey zamiarom Rzą-

du i życzeniom Izb dogodzi, niż gdyby ich wyrok władzy ogólnie i w iedney chwili rugował; nagle bowiem tyle tysięcy ubogich rodzin pozbawiać sposobu do życia, byłoby srogiém, a może i niebespiecznéni dziełem. Wreszcie usunąwszy zupełnie żydostwo z propinacyi w dobrach Rządowych, dał Rząd z siebie właścicielom ziemiańskim przykład do naśladowania.

II Dobra Rządowe.

Dochód z tych dóbr po dodaniu do sum budżetami do poboru wskazanych wydarzonych przybytków, i po odrąceniu ubytków, rubrykami: *mniey*, *więcey* w załączonych rachunkach wykazanych, uczynić miał w dwóch upłynionych latach złotych Polskich . . . . . 20,963,524 gr: 24.
uczynił zaś tylko zł: Pol: 13,542 321 — 4.

pozostaie zatém zł: Pol: 7,623,203 gr: 20.

A oddzielnie w roku 1818 miał przynieść po takichże odrąceniach
zł: Pol: 10,572,613, gr. 23.
uczynił tylko — — 6,673,019, — 20.

pozostaie do pobrania
zł: Pol: 4,899,394 gr. 3.

W roku 1819 miał uczynić po takichże odrąceniach . zł: Pol: 10,392,911 gr. 1.
a przynosił — — 6,669,301 — 14.

pozostało zatém zł: Pol: 3,723,609 gr. 17.

Jakkolwiek niedobór ten za wysoki poczytaćby można, daie się iednak usprawiedliwić, iuż to przez ubytek niektórych źródeł intraty, iuż przez zawieszenie lub potrącenie rat dzierżawnych za wystawienie budowli i inne pretensyie, iuż nakoniec przez to, że rata Grudniowa 1819 r. dla krótkości czasu nie mogła bydź zupełnie od dzierżawców ściągniętą, i dopiero w rachunkach następnego roku zamieszczoną będzie. Nayważnieyszém iednak niedoboru usprawiedliwieniem była bez wątpienia niska cena płodów ziemi naszey, a z tą iawnie wynikaiąca niemożność Dzierżawców uiszczenia się Skarbowi w przepisanym czasie.

1. *Organizacya Administracyi Dóbr.*

Do połowy roku 1818 zostawały dobra Rządowe pod bezpośredniém zarządzeniem oddzielney Dyrekcyi Jeneralney z dwóch Izb Administracyynych złożoney, a ciągle w stolicy urzęduiącey. Działania iey lubo dość były pożytecznemi, skutek atoli nie zupełnie ieszcze zamiarom Rządu odpowiadał; potrzeba było albowiem zbliżyć nad dobrami dozór, zapewnić włościanom łatwieyszą władzy opiekę, doglądać w mieyscu wypełnienia warunków dzierżawnych, a przez to i dochody Skarbowe zabezpieczać, i narodową własność do lepszego coraz przyprowadzać stanu; w tym celu przeszły dodra Rządowe pod bezpośrednią Administracyią Kommissyy Woiewódzkich. Maiąc zaś na pierwszym względzie podźwignienie i ustalenie losu włościan; postanowiono udzielić im wieczną gruntu posiadłość, a umnieyszaiąc kosztu dotychczasowego dóbr zarządu, obfitsze z tego źródła czerpać korzyści. To było powodem utworzenia osobney Kommissyi do pomiaru i wieczystego tych że dóbr urządzenia iedynie przeznaczoney. Wreszcie dla ostatecznego rozwikłania i zaspokoienia wzaiemnych pretensyy między Skarbem a Dzierżawcami z epoki Xięztwa Warszawskiego po dzień 1 Czerwca 1815 r. pochodzących, mianowaną także została oddzielna Kommissyia Obrachunkowa. Wszystkie te Władze do obecnego rzeczy położenia naywłaściwiey przystosowane, a od połowy roku 1818 zaprowadzone, iednoczą swoie działania pod ogólnym kierunkiem Kommissyi Rządowey Przychodów i Skarbu, a koleyny ich postęp ile ważność dzieła dozwala, iuż się z pożytkiem rozwiia itak:

2. *Administracyia Dóbr.*

W administracyi dóbr odmieniono sposób ich zadzierżawiania, zamiast albowiem licytacyi, z których Skarb nayczęściey zawodu, włościanin ucisku, a ziemia doznawała zniszczenia, zaczęto dobra z wolney ręki i na dłuższe lata wypuszczać. Tę ubiegaiącym się o dzierżawę czyniąc dogodność, zastrzegła sobie władza Skarbowa pomiędzy niemi wybor, do zabezpieczenia Skarbu i pożytku gospodarstwa stosowny. Do dzierżaw maią tylko przystęp rządni, zamożni, wiadomi gospodarstwa, i z dobrych obyczaiów zaleceni, a warunki kontraktów stosownie do czasu potrzeb mieysca, obwarowały wszystko, coby i pewność dochodu i coraz lepszy stan dóbr zaręczać mogło. Przy tem włościanie pierwszym są starań Rządu przedmiotem; nietylko bowiem uwolnieni od uciążliwych daremszczyzn ale dla ochronienia ich od doświadczanych nadużyciów w składaniu czynszów na ręce Dzierżawców, zalecono wnosić ie prosto do kass Obwodowych przez mieyscowych Soltysów, co i wpływów tey opłaty nie nadweręża i Dzierżawcom do gruntowego użytku zostawia kapitał, który przedtém na rękoymią tego poboru odkładali.

Zapewnione dla zagranicznych Kolonistów swobody, miały na celu osadzenie pustych a wydobycie nowych gruntów w dobrach Rządowych, kiedy iednak zbyteczny ich napływ, ubostwo, a późniey nierząd, i frymarczenie rolami, zawodziły powzięte o nich nadzieie, utrudniono im nadał przystęp i dozor nad osiadłemi powierzono Naddzierżawcom, dobródzieystwa zaś nowych osad rozciągniono do kraiowych. Obok tego, dla utworzenia pewnego funduszu na ulepszenie rolnictwa, przedsięwziął Rząd sprzedać inwentarze, których utrzymywanie czyniąc trudność Dzierżawcom, nie przynosiło Skarbowi korzyści. Wreszcie ponieważ iest Rządu zamiarem dobra poiedynczemi folwarkami oddać na wieczne dzierżawy, a stosowną ilość gruntów pomiędzy włościan na czynsz podzielić, nie sądził przeto pożytecznem dla Skarbu, łożyć wysokie koszta na budowle, któreby przyszłemu dóbr przeznaczeniu nie odpowiadały w nagłych iednak przypadkach, iakiemi pożar i gwałtowne burze bydź mogą, kiedy budynki gospodarskie policzone Dzierżawcy do intraty, bez iego winy zniszczeią, zezwala Rząd na podniesienie nowych, wszelka zaś dawnych naprawa i całość, z mocy kontraktów należy do dzierżawców, i tylko lasy Rządowe tak dla nich iako i dla włościan potrzebnego na to drzewa bezpłatnie dostarczaią. Stawianie wszakże murowanych karczm na głównych gościńcach, własnym Rządu nakładem, iuż iest przedsięwziętem. Wszystkie te srodki do koleynego doskonalenia Administracyi dóbr dążące, mogą na teraz zaspokoić poniekąd troskliwość Izb w tym przedmiocie okazaną.

3. *Regulacyia Dóbr.*

Na przyszłość atoli zamierzone są ważnieysze działania; wyżey albowiem wspomniona Kommissyia urządzaiąca dobra i lasy, zaięła się czynnie poruczonem sobie dziełem, i do końca roku 1819 pomierzyła, opisała i do wieczystego wydzierżawienia wygotowała siedmnaście całych ekonomiy, a na rok bieżący przez ukończone pomiary, iedenaście ieszcze ekonomiy do podobnego celu przysposobiła, zachowuiąc w urządzaniu tę potrzebną koley, iż od włości więcey do nowego stanu rzeczy usposobionych zaczyna. Nadto sprawdzaiąc dawne anszlagi Pruskie, wielu odmianom późniey uległe, sporządziła przez ten czas nowe wyciągi intrat podług teraźnieyszego dóbr stanu, w czterdziestu ekonomiiach, dwudziestu czterech folwarkach, szesnastu kluczach, dziewięciu wóytostwach, które to wyciągi przeyrzane i udowodnione, posłużą do ustanowienia rzeczywistey intraty.

(Dalszy ciąg potem.)

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Angliia.

z Londynu, 17 Października.

Rozprawy parlamentu wyższego z powodu oddalenia się gońca *Rastelli*, w przeszłą sobotę bardziey iescze niżeli kiedy kolwiek były burźliwe. Pan *Poweel* powtórnie był wezwany aby zdał sprawę z samowolnego swego wtey mierze postępku. Zaręczał że iak naymocniey zalecił był *Rastellemu* aby na 3 b. m. był powrócił, co zapewneby nastąpiło, gdyby nie słabość zdrowia zatrzymała go za granicą, iak o tem pisał pułkownik *Brown*. Zresztą dodał iescze: »Gdybym wiedział, że iego obecność będzie tak potrzebną nigdybym niepozwolił mu oddalić się.« Niechciał z tem wszystkiem pokazać ani kopii listu, który przez tego gonca pisał do pułkownika *Brown*, ani odpowiedzi którą odebrał, a wymawiał się od pokazania tych pism, iż zawieraią niektóre sekretne chociaż prywatne interessa, których iako aient w tychże interessach, niemoże nikomu obiawić. Pan *Planta* pomocnik Sekretarza w wydziale spraw zagranicznych, będąc wezwanym do odpowiedzi względem pasportu wydanego *Rastellemu*, odpowiedział, iż go był przygotował 14 Września na zapotrzebowanie Pana *Poweel*, którego miał za pełnomocnika w tey sprawie, a wydał niepierwiey iak aż gdy Lord Castlereagh podpisał, chociaż w kancellaryi zawsze są gotowe pasporty podpisane przez sekretarza stanu i przy wydaniu tylko się zapisuie imie, komu ma bydz wydany.

Lord *Liwerpol*, był zdania, iż gdy w tem zdarzeniu niemożna domierzyć ścisłey sprawiedliwości Królowey, należy zatem zupełnie tę okoliczność zaniechać. Zresztą oddalenie się *Rastelli* nietylko nic nieszkodzi N. Pani; lecz owszem może pomodz w iey sprawie, gdyż świadectwa iego mogą bydz zupełnie wymazane.

Następnie Pan *Brugham* czynił niektóre zapytania; lecz na nie żadney nieodebrawszy odpowiedzi doniosł, iż chce przystąpić do badania innych świadków. Filip *Pommi* cieśla, bliski sąsiad *Villa Bergami*, który nieraz był w domu Królowey dla rozmaitych robot, wyznał co następuie: „Ja znam *Rastellego*, był on pod koniuszym u Królowey; znam także i Pannę *Demont*. W roku przeszłym przybył Rastel-

li do *Villa Bergami* dla zdięcia planu domu i zapytał mnie, czy odbierałem kiedy kolwiek podarunki od gości odwiedzaiących Królowę? odpowiedziałem, że nieodbierałem żadnych, natychmiast dał mi 40 franków. Nazaiutrz obiecał mi iescze więcey pieniędzy gdybym tylko chciał bydź świadkiem przeciwko Królowey. Nadto dodał, iż za to mi drogo zapłacą. Odpowiedziałem, iż nietylko nic złego niewiem o Xiężney; lecz owszem zawsze widziałem ią łaskawą i dobroczynną. Po nieiakim czasie namówił mnie poyść z sobą do winiarni i tam znowu namawiał do swiadczenia przeciwko Xiężney dodaiąc, iż to iest sposob przez który mogę się stać szczęśliwym. Mowił także i o Pannie *Demont*, która była iescze wtenczas przy Xiężney i iuż zebrała znaczny kapitał. Nadto dodał *Rastelli*, że dóm Xiężney niema dobrey sławy; gdyż odwiedzaią go tylko kobiety złey konduity. Odpowiedziałem mu, iż to iest wielka niesprawiedliwość i ia przez cały czas pobytu moiego w tem mieyscu nic nagannego niewidziałem. Kiedy *Rastelli* miał zemną tę ostatnią rozmowę, iuż się zatrudniał werbunkiem świadków.«

Następuiące posiedzenie 16 b. m. rospoczęło się badaniem Kontr-Admirała *Sir John Bersford*, który w ostatniey woynie dowodził okrętem *Poitiers* koło brzegow lizbońskich. Na tym to okręcie służył W. *Carrington* ieden z świadków ze strony Królowey. Pomieniony admirał doniosł, że *Karrington* był zawsze uczciwym człowiekiem i gdy *Sir William Gell* wezwał go na swiadka, ze smutkiem się z nim rozstał i opatrzył w naylepsze świadectwo o zaletney konduicie iego.

Lord *Calthorpe* oświadczył iż mocno żałuie że szanowny Hrabia *Liwerpool* nieraczył wyiawić kto był naypierwszym oskarzycielem w sprawie Królowey. »Jeśli mówił daley« Szanowny móy przyiaciel nieuczynił o tem wzmianki pierwiey, to zapewne dla tego, iż niesądził aby ta okoliczność była konieczną do wyiaśnienia sprawy w którey z taką szczerością i zaufaniem działał Dodał nadto, że sposob postępowania szanownego Hrabiego ziednał mu szacunek nietylko w samym parlamencie lecz i w narodzie i sami nawet iego nieprzyiaciele oddaią mu sprawiedliwość. Nikt zapewne iak mi się zdaie niema powodu do czynienia mu zarzutu, że oskarzyciel dotychczas niebył wymieniony. Sami chyba tylko Adwokaci Królowey mogą się na to skarzyć. Co do mnie czekam wyiaśnienia tey okoliczności od ministrów.«

Hrabia *Liwerpool* rzekł: »Łaskawe odezwanie się szanownego Lorda o moich postępkach w tey mierze (w których iednakże nic prócz dopełnienia powinści każdego uczciwego człowieka niedowiodłem); wkłada na mnie obowiązek dokładnieyszego wytłómaczenia się. Muszę wyznać, iż mnie mocno zadziwia, czemu tego pytania nieuczyniono mnie pierwiey, ieśli tę okoliczność poczytywano za ważną. Według mego zdania w całey tey sprawie aż do dnia dzisieyszego, nic się nieczyniło taiemnie i żadney nieukrywano taiemnicy.—7 Czerwca w skutek rozkazu Królewskiego podałem Parlamentowi niektóre papiery tyczące się postępków Królowey. Zaszła wtenczas kwestya: iakim sposobem te papiery maią bydz przeyrzane. Podałem proiekt aby mianować kommissyią sekretną. Przełożenie moie po niektórych sporach było przyięte, kommissyia mianowana rozebrała papiery i ułożyła zdanie sprawy które teraz mamy przed sobą. Wkrótce przedstawiłem bil; lecz ten iuż nie był od kommissyi sekretney, a odemnie samego, (*słuchaycie*) i ten na moiey własney iest odpowiedzialności. *Sam ia go przedstawitem*, mocno będąc przekonany, że iest oparty na naypewnieyszych dowodach. Parlament osądzi czy zeznania świadków są dostateczne. Zresztą iakie kolwiek będzie zdanie parlamentu, szanowni Lordowie zawsze się przekonaią, że w całym processie nic taimniczego niebyło.

W ł o c h y.

5 *Października*. Telegraf Messyński donosił poddniem 21 z. m. o wielkiey kanonadzie tak nalądzie iak i na morzu. Ta okoliczność każe się domyślać, że woyska Królewskie zewszech stron uderzyli byli na rewolucyionistów.

K u r s   P e t e r s b u r s k i.

Dukat: hollend: nowy	— rubli as:	— 11 85. k.	
Ditto — Ditto stary	— Ditto	— 11 40 —	
Rubel srebrny —	— Ditto	— 3 70. —	

W P e t e r s b u r g u.

w drukarni woienney Głównego Sztabu JEGO CESARSKIEY MŚCI.